

GORBEIA, MENDI ZANGAR

BIZKAIA'RI KANTA

Gau ta egun kanta bear genduke geurea dana.

Eskuldunok ba-doguz gai bikaiñak kantari jarduteko.

Eta naiz bertsolari naiz idazle ainbat gauza abesturik be, gai onen biran ibilli oi dira geienizangar k: Jainkoa, izadia ta giza-barrena.

Inguruan dogun munduari «izadia» deritxagu.

Errekak, zugatzak, txoriak, ibarrak, mendiak ditugu inguruka.

Euskal lurrean Naparroa'k ba-ditu mendi-kate ederrak, baita Araba'k eta Gipuzkoa'k be.

Baiña, niretzat beiñik-bein, Bizkaia dogu mendi aundi zoragarrietan nagusiena.

Zoaz Gorbei gainera, ta esaidazu egia difiotzudan ala ez.

Neurri danetako troka, zelai, aldatz, zugazti La amildegi izugarri, ikuspegi lillurakor... zer ez dau berak?

GORBEIAN MEZEA

Atsegin jat niri Gorbeia'ra igotea.

Urte mordoia dala, gazte batzuk etorri jatazan, bilbotarrak, an Igrinao'n, aterpe eder bat eukenak, mesede eske.

Zer gura eben?

Eurak, Juventus'koak, askotxo ziran, euren aterpea —gaur etxe ederra— atonduten, ebiltzan, zapataz ta igande-goizez lan egiñik.

Eta goizeko amabiak inguruan, antxe bertan, Edurretako Amaren baselizan mezea nai eben, maiatzetik u rrillerarte.

Baietz esan neutsen.

Eta ara joaten asi giñan, Larra'tik, igande ta jaietan.

1952 zan.

Neuk itz-emon neutsen lez, neu joan nintzan geienetan.

Eurak laguntzen ninduen Lemona'tik, Zeanuri, Zanburu, Lekanda azpitik, Arraba'ko landatik zear, Igrinao'ra. Ia beti San Justo'tik igoten genduan.

Arrezkero, nik uste, 75 bider egon nazala Gorbeia'n, eta beti pozik.

BIAR GORBEIRA !

Eta lengoan be, amar bat illabete ara igon barik gengozala-ta, martitzen baten esan geuntson alkarri: «Biar Gorbeia'ra!»

Esan eta egin.

Biaramonean, garagarrillaren 4'an, zortzi ta erdiak jota, arako bidea artu genduan, berebil amultsuan, arratian ortan oitua kotxe-berotzaille genduala, ni ta L. A. Irugarren au munduan zear asko ibillia ta «Irakasle» tituluz ondo jantzia.

Ba-goaz Igorre'tik zear —erliak Yurre esaten dauala difioskue, naiz-

ta gaurko jakitunak «Igorre» ipiñi bidezabal ertzetako oltxoetan.

Umore ona daroagu.

Zelan ez, Gorbeia'ra goaz-eta?

Kotxe barruan, «Deia»-k dakazan izparrik urtenenak irakurri doguz, gain samarretik; orain ez daukagu astirik geiagorako, ezker-eskuma daukagu nai-

Mendi-zaleak mendietara

ko izpar; gu ez gagoz gaur gogoeta sakonetarako, ez dogu ortarako olgurarik, ez llebarik; gu joztaraztera goaz gaur, kasketak arindu ta biriki-auspoak aizatzera.

Begoz urrun gizarteko griñak!

III

ALERTZE-ARTEAN

Arantzazu, Gaztelu ta abar atzera itxirik, Areatza'ko plazan eskutitz bat itxi dogu bidal-kutxan; eta, auts-lainoz ase, trokarantza artu dogu eskoitik.

Zulo onetan be, baserri apaiñak ezker-eskuma, solo, bedartza ta ortu esku-leun zaindutakoz beterik.

Ba-dira berton txalet bat edo bi be, leena ta oraiña alkar besarkatuaz.

Kantari zozo, birigarro, txantxan-gorri ta txepetxak.

Bidea piña ta alertze artetik.

Makur-uneak ez gitxi.

Upo barrenean gara.

Berebillari asnasa artzen itxi ta geure bernai be asazkalditxoia emon naian, jatsi gara beera, ta eskoitik esiz biraturiko larrain erdian dagoan iturrian ase-ala ur ozkirri edan dogu.

Ordu ercli bat daroagu leku atsegin-garri onetan, eta atzenez, told ain bikaiña bidaztai eskintzeko alegiñak egin dabezana esker beroak erakutsiaz, aldatz-gora ostera be.

AMARRETAKOIA

Puzka doa kotxea, biclean, erdi ta egal, aurkitzen doguzan arrietatik iges egin naita.

Iru-lau makur-ume igarorik, gorantzta beti, tuaz ederturiko igarobide berde jagia zearkatu dogu, Sarkaldeko zine-mintzetan agertu oi diran lakoxe ikuspegi ederduna noski.

Irureun bat metro ortik ibilliaz, ona azkenik zelaiune zabala, alde bietan

mai ta jarleku apaiñakaz; baita Arrati-aldea osorik ikusten dan gaindegi dotore bat be or daukagu, Areatza'ko Udal-etxeak, inguru oneik apaintzerakoan, polito asmau ta jasotakoa.

Arratia ezezik, itxasoraiñoko mendi-gaillurrak eta piñudi zabalak ezin obeto ikuskatzen dira bertotik.

Bai ikustoki eder! Luzaro gagoz berton gure edertasunak, Jainkoak emonak, gogoratu, ikusi ta aintzalduz. Beaaldea lainñotan dado oindiño, eguzkiak alan be laster urtuko dauz gandu narrasok.

Eguraldi ederra, uda-udakoa, clankagu; goizaldera beintzat, ez otz ez bero, aukerakoa.

Mai inguruan jarri, geure bidezorroak edegi ta amarretakoa dagigu patxada onean: esku leun batek gertautako arrautz-opillak eta abar, guk bai gogoz iruntsi!

PAGO-MAKURRETIK ARRABA'RA

Eta goratxoago, or Pago Makurra, len pagoz ta agiñez betea, gaur piñuz ta txabolaz lirain.

Lekanda azpian dago, sarkaldetik. Berton dago otel bat be, inguru, ederrakin, Areatza'ko Udalari esker azken urteotan jasoa.

Toki atsegiña au be!

Esker-eskuma kotxeak izteko zelaiak, maiak, jarlekuak, iturri urtsua, ta ainbat txalet zuri zugatz artetan.

Sorkaldera begira, Gorbeia bekczo beko; Zeberio ta Arratia, atzean; Lekanda ta Orozko, eskuman; Mugarra, Axmutil, Saibigain, Anboto ezkerretik, begien asegarri.

Ernendik gorakoa oiñez osotuko.

Eguzkiak galdatau daukaz bazterrak.

Piñu-saillak baltz; Undurraga, Ipiñaburu, Legoaldi, Lambreabe, Agifialde, Aldamiñape erdi-laiñotan.

Emen Arraba'ko landa! Iñor ez clago berton; asteguna da-ta, gu bakarrak antza lanetik iges.

Zaldi-beor taldeak, ardi ta bildots aziak, basabeiak landako bedar guria mozten.

GORA TA GORA

Sopeña'ren aterpe gaintxoan gaztc batzuk, etxe ta guzti.

Oneik be bear ba'cla gure antzera, lanetik piper.

Ao gaiztoak esan oi dabe gaur gazteak ez dabela lanik egin nai; baiña zaarrak lanaren lanaz nckaturik dagozan ezkerro, gazteak lanari lotu bearko.

Ez da alan?

Orrela egin izan da oraiña.rtc.

Beraz, gazteok, bota nagiak!, cia lanera! Ala, Marx'ck diñoanez, anto-

tatua al cia ementxe, lur-azalean, zerukoaren orde, gizakumeontzako «parabisua»?

Gu gero ta goago.

Ez goaz, igoterakoan, begi-itxi ta mu turi k.

Bai zera!

Beti be naiko txolin gaituzu ta gaur, ain zuzen be, Upo azpitik gora ikusi dogunak emon dausku autugai ez arrunta.

Zer, baiña?

Beean asi ta onaiño, bide ertzetan mugarri lez, olako upeltxo dotore batzuk ipiñi dauskuez taket bitik dingilizka, idazkun onegaz: «Saxak, basuras».

Ederto asko! Bazkaria, askaria naiz aparria artu ostein geratzen diran ondakiñak bertara botateko dira.

Obeto ezin, mendi-egalak garbi ta txukun eukiteko

*

BERBAZ

Zek arritu gaituan? Onek: «Saxak» diño idazkunak; erderazko «basuras»-i esker, ba-dakigu zer esan nai dauan, bestelan ez genduan ulertzen.

Nire lagunetatik batak diñost: «Emen kortarik ez dago, ta...» Gure baserrietan, egi-egiaz, egunero txixa ta korotz-pekortze dariola jortatik etxe-ostera edo solora atera oi dabean ota-ira-gaitzuzko loi-zabor nasteari esaten dautsoe «satsa».

Korta barruan, naiz mandio ta aterpean eukita lortzen danari, ostera, «simaurra».

Bigarrenak diraust: «Bear ba'da, irolakoari esango dautsoe.

Eta nik diñot: Nai bata naiz beste izan, orrela ez da beintzat idazten.

Ettxera etorri ta daukadazan iztegi gustiak arakatu ditut, Larramendi, Aizkibel, Novia de Salzedo, Azkue, L. Mendizabal, Arbelaitz, P. Muxika, L. M. Muxika, Kintana ta abar, eta danetan dator «Satsa», ez «Saxa».

Au izan da gure ia ordubeteko alkar-izketa.

KURUTZERA

Onako ausarkeri lartxo dakusguz gaur baztarretan; edozein dogu maisu, tituludun jakiña,

Aitaturiko upeltxoen idazkuna, idatziz ezezik, esanguraz be txarto dago.

Baskari bat osoto ostein geratzen diran satiak, ondarrak, zaborrak artze-ko dala exan gerra dau; orduan, euskeraz badoguz beste itz batzuk ori adierazteko: «Ondakiñak», «Zikiñak» askoz obeto legoke.

Oraintsu —1979-7-22— Lemoatx' en nintzan ni, Lemoa'koen «Gudari-Eguna» zala-ta, mezea ta itzaldia egiten.

An bazter bateko taket batek iñoan: «Zikiñak» (Basuras). «Saxak» baiño «Zikiñak» egokiago, jakiña.

Aurrez aurre Igeriño'ko pagadi zabala.

Emen arnasa artu, atx-azpiko ur ozkirriz aoak busti ta atz-mokor urratu artetik, gorantza dagigu.

Ordu batak eta erdiak clira.

Ez da iñoan agiri, goiak zear bizkor dabiltzan belatxinga taldeak ezik.

Aldamin bizkarra ezker itxirik, irurok aldendu gara: arratiarrak artez igon nai dau Gurutzera, ta olantxe doa, izerdi patsetan, Lorentzo'k izpi goriz ederto kiskaltzen dauala.

Beste biok eskumarantz artu dogu, zearka joateko.

Polito igon be, bape nekatu barik, ez putz, ez izerdi.

Zaato txikia daroagu aldapan Iagungarri, ta noizik-bein, elbitz gain laban egitean-eta, giñarre-kimu ta bedar azi-barrian apatz ctzunik, oni, ots, zaatoari sapotzctik oratu, gogor-gogor estuturik, zelako ardo-txirristada damotsan ao-sapaiari, ortik atzerakoan eztarri-zintzurari be bustialdi ez-latza emonaz.

Eskergarri dozu beti onako la- guntza. Oba ez!

GAILLURREAN

Gain-gaiñean gara, Gurutz azpian, baiña zearkako biok, arratiarra bada gu ara orduko itzulia egiña cia.

Guk Gurutzeari mun-egin, onen azpian dagon Begoña'ko Amari otoitz-egin eta euskal kantu batzuk oiukatu doguz, biotz-dardaraz.

Goi-goi arrano bat dabel zelatari. Gaillur aren zaindari, bear bada? Eguzkiaren zizta guritan eta aize ozkirriaren txera samur artean, bai atsenden gozoa gain ikaragarri one tan!

Ona igon eta Jainkoa goratu ezin dauanaren buruak ez dakit ze ardatzez bira dagian.

Egarri gara, ta bakotxak laranja banaz aoa busti nai.

Eta ona zerk arritu nauan: «Saxak» iragarkiak eraginda edo, erbesteian luzaro ibillia dalako edo, nine lagunak, oso adeitsu, bereak eta nik laranja jatean albora itxitako laranja-azalak, here bide-zorroan sartu ditu, etxera ekarri ta emengo sastegira (?) botateko; ez dau Gorbei gaiñean loirik itxi nai.

Gorbei aundi, zu garbia zara! Zuk ez dozu gura, ez goi, ez be, kankarro erdoiturik, ez botella apurturik, ez paper-erdijanik.

BAZKARIA

Beruzkoan sendi bat aurkito dogu, aita bat seme-alabakin.

Gorantza doaz Gurutzeari agur egitera: berak gaztetan ikasi eban lez, ikasi dagiela seme-alabak be mendia maitatzen eta Jainkoa gostenen.

Lendik be berak sarri egiña dau gorantza bidea; ba-daki, beraz, alda-pea zer dan, bai mendian eta bai giza-bizitzan.

Axpeko iturri ondoan gagoz, Igeriño osoa, aitz, pago, etxe begipean dogula.

Zelaiaren ederra!

Ardiak dabiltz atxarteetan kerizpe billa.

Basabci ta zaldi-beorak be abaro dabe pago-mukur ondoetan.

Sai, bela ta txirrioak gure gain, egada bizkorrean.

Gu antxiñako ikeztoi baten ertzean bazkari-izkia egiten: olio-aran, aragi, gaztac, sagar ta olakoak; alboko iturriko ura jana leuntzeko, eta --ez aztul-- zaatoko mama gozoa.

Mendiko bazkaria, naiz jatalclia, gozoa izan oi da bene-benetan!

ETXERA

Eta ondo aseturik, edertasuncz cliñot, beerantza asi gara, berandu samar. Lekanda osetik clabil eguzkia.

Urkiola parean lez ortzian onantz dator illargia, astiro ta zurbil.

Arraba'ko landan Itxiña dakargu gogora, baiña ez dogu toki galdu ortarantza urratsik emon gura.

Gure olerkari G. Aresti ortxe ibilli jakun beñola naiko txarto «Ai, ai gure!» diño beintzat l6xiña deritxon olerkian,

Bederatzi ta erdietan Pago Makurra'n gara oraindik.

Aberc ta egaziak zugatz-ondo ta aterpe billa dabiltz gaba giro onean emoteko.

Gu be, goiak agurtuz begi ñirñirka, beerantza.

Ederrez aseak gatoz genre berebil urrumalarian.

Illuna lumaz jabetu nairik.

Zozo ta amilotxak zoko-ertzetan gordeka, egazkada motzean.

Marmar ezti beeko errekastoa.

Amarretan gu geure ixiltasun gurian.

Agur, Gorbei, mencli zangar!

AITA ONAINDIA